

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

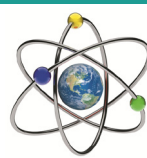
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 358 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhamedova Muhliisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текstopорождении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
<i>Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna</i>	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
<i>Toshmatova Yulduz Olloqulovna</i>	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
<i>Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich</i>	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarnig dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kometensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе.....	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingiliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	

4-SINF O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

To'xtaxo'jyeva Shaxnoza Muhammadumar qizi
Ziyokor International School

Annotatsiya: Maqolada 4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning nazariy asoslari va pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilinadi. O'qish savodxonligi matn mazmunini anglash, axborotni talqin qilish, dalillarga tayangan holda munosabat bildirish hamda o'zlashtirilgan mazmunni yangi vaziyatda qo'llash bilan bog'liq faoliyat sifatida yoritiladi. Ijodiy fikrlashning g'oyalar xilma-xilligi, fikrlash moslashuvchanligi, originallik, mazmuniy muvofiqlik va g'oyani takomillashtirish kabi tarkibiy xususiyatlari o'qish faoliyati bilan bog'liqlikda ochib beriladi. Maqsadli tanlangan ilmiy-metodik manbalarni qiyosiy tahlil qilish va pedagogik modellashirish asosida mazmuniy jihatdan boy matnlarni tanlash, ochiq topshiriqlarni izchil qo'llash, dialogik hamkorlikni tashkil etish, tabaqalashtirilgan yordam ko'rsatish, psixologik xavfsiz muhit yaratish va shakllantiruvchi baholashni uyg'unlashtirish zarurati asoslanadi. Matnni tushunishdan muqobil g'oyalar yaratish, ularni dalillash va qayta ishlashga o'tishni ta'minlovchi metodik model taklif etiladi. Tadqiqot natijalari nazariy xulosalar va metodik tavsiyalar shaklida taqdim etilib, ularning samaradorligini empirik tekshirish istiqbollari belgilanadi.

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, ijodiy fikrlash, boshlang'ich ta'lim, pedagogik shart-sharoitlar, divergent fikrlash, matn talqini, dialogik ta'lim, shakllantiruvchi baholash, refleksiya.

Abstract: This article examines the theoretical foundations and pedagogical conditions for developing fourth-grade students' creative thinking ability in reading literacy lessons. Reading literacy is conceptualised as an activity involving comprehension, interpretation, evidence-based responses and the application of textual understanding to new situations. The article explores how reading activities relate to idea diversity, cognitive flexibility, originality, appropriateness and the improvement of ideas. Comparative analysis of purposefully selected scholarly and methodological sources, combined with pedagogical modelling, provides the basis for integrating meaningful texts, a coherent sequence of open-ended tasks, dialogic interaction, differentiated support, a psychologically safe learning environment and formative assessment. A methodological model is proposed to connect text comprehension with the generation, justification and revision of alternative ideas. The findings are presented as theoretical propositions and methodological recommendations, with directions outlined for subsequent empirical evaluation.

Key words: reading literacy, creative thinking, primary education, pedagogical conditions, divergent thinking, text interpretation, dialogic teaching, formative assessment, reflection.

Аннотация: В статье анализируются теоретические основания и педагогические условия формирования способности к творческому мышлению у учащихся 4-го класса на уроках читательской грамотности. Читательская грамотность рассматривается как деятельность, включающая понимание содержания текста, интерпретацию информации, аргументированное выражение собственной позиции и применение освоенного содержания в новой ситуации. Раскрывается взаимосвязь читательской деятельности с разнообразием идей, гибкостью мышления, оригинальностью, содержательной уместностью и совершенствованием предложенных идей. На основе сравнительного анализа целенаправленно отобранных научно-методических источников и педагогического моделирования обосновывается необходимость сочетания содержательно насыщенных текстов, системы открытых заданий, диалогического взаимодействия, дифференцированной поддержки, психологически безопасной образовательной среды и формирующего оценивания. Предлагается методическая модель перехода от понимания текста к созданию альтернативных идей, их аргументации и доработке. Результаты исследования представлены в виде теоретических выводов и методических рекомендаций; обозначены перспективы эмпирической проверки их эффективности.

Ключевые слова: читательская грамотность, творческое мышление, начальное образование, педагогические условия, дивергентное мышление, интерпретация текста, диалогическое обучение, формирующее оценивание, рефлексия.

KIRISH

Boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirish o'quvchining matnни ravon o'qishi va undagi ma'lumotlarni eslab qolishi bilan bir qatorda, mazmunni tushunishi, yashirin aloqalarni aniqlashi, o'qilgan material yuzasidan mustaqil xulosa chiqarishi hamda undan yangi vaziyatlarda foydalanishini taqozo etadi. Mazkur faoliyatlarning ijodiy fikrlash bilan bog'liqligini ochib berish o'qish darslarining rivojlantiruvchi imkoniyatlarini kengaytiradi. Chunki matn bilan ishlash jarayonida o'quvchi mavjud axborotni o'zlashtirish bilan birga, voqealar rivojini taxmin qilish, qahramon xatti-harakatiga muqobil yechim topish va o'z talqinini asoslash imkoniyatiga ega bo'ladi.

PIRLS 2026 o'qishni baholash doirasida o'qish savodxonligi yozma til shakllarini tushunish va ulardan foydalanish, turli shakldagi matnlardan ma'no hosil qilish bilan bog'liq qobiliyat sifatida izohlanadi. Ushbu yondashuvda o'quvchi matn mazmunini faol ravishda anglovchi, bilim va tajribasini matndagi axborot bilan bog'lovchi subyekt sifatida qaraladi [2]. Demak, o'qish faoliyatini mazmun ustida fikrlash, talqin qilish va mulo-haza yuritish bilan uyg'unlashtirish xalqaro baholash konsepsiyasining ham muhim yo'nalishidir.

To'rtinchi sinfda ijodiy fikrlashni shakllantirish masalasini o'qish savodxonligi bilan bog'liq holda tadqiq etishning pedagogik ahamiyati o'quvchilarning matnga munosabatini mustaqil fikrlash faoliyatiga aylantirish imkoniyatida namoyon bo'ladi. Darsning asosiy qismi tayyor javobni topish, mazmunni qayta hikoyalash va o'qituvchi xulosasini takrorlash bilan cheklangan holatda muqobil fikr ishlab chiqish imkoniyati torayishi mumkin. Biroq ijodiy topshiriqlarni matn mazmunini tushunishdan ajratib qo'llash ham metodik jihatdan yetarli emas. O'quvchi yaratgan yangi g'oya o'qilgan material, topshiriq maqsadi va mantiqiy aloqalar bilan bog'lanishi zarur.

Mazkur maqolada pedagogik shart-sharoitlar ijodiy fikrlashga xizmat qiluvchi mazmun, topshiriqlar, o'zaro muloqot, pedagogik yordam va baholashni maqsadli uyg'unlashtirish imkonini beradigan omillar tizimi sifatida talqin qilinadi. Bunday talqin ayrim metodlarning nomini sanab o'tishdan ko'ra, ularning qanday vaziyatda, qanday mexanizm orqali va qaysi natijaga yo'naltirilgan holda qo'llanishini aniqlashtirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi 4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni nazariy asoslash va ularni amalga oshirishning metodik modelini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot savoli quyidagicha belgilanadi: matnни tushunish, muqobil g'oyalar yaratish va ularni asoslangan holda takomillashtirishni birlashtiruvchi ta'lim jarayoni qanday pedagogik shart-sharoitlarda tashkil etilishi mumkin?

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbek boshlang'ich ta'lim metodikasida o'qish, nutq va tafakkurni o'zaro bog'liqlikda rivojlantirishga oid ilmiy-metodik asoslar mavjud. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva va Sh. Sariyevning "Ona tili o'qitish metodikasi" darsligida o'quvchilarning nutqi, mantiqiy tafakkuri va ijodiy o'ylashini rivojlantirishga yordam beruvchi metod hamda vositalarni ishlab chiqish metodikaning vazifalaridan biri sifatida ko'rsatilgan. Darslikda yosh va individual xususiyatlarni hisobga olish, bog'lanishli nutqni rivojlantirish va o'quvchilar ijodiy ishlarini tahlil qilish masalalari ham yoritiladi [1]. Ushbu yondashuv ijodiy fikrlashni o'qish faoliyatining mazmuni bilan uyg'unlashtirish uchun milliy metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Ijodiy fikrlashning mohiyatini aniqlashda originallik va mazmuniy muvofiqlik o'rtasidagi munosabat alohida ahamiyatga ega. M. Runco va G. Jaeger ijodkorlikning standart ta'rifida originallik bilan samaradorlikning

birgalikda mavjud bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi ^[3]. O'qish darslariga tatbikan ushbu mezon o'quvchi javobining noodatiyligi bilan birga, uning topshiriqqa mosligi va mazmuniy asoslanganligini ham hisobga olishni anglatadi. Masalan, hikoyaga taklif qilingan yangi yakun kutilmagan bo'lishi mumkin, ammo uning qahramonlar xarakteri va voqealar mantig'i bilan qanday bog'langanini izohlash zarur.

J. Kaufman va R. Beghetto ijodkorlikning to'rt darajali modelida shaxs uchun yangi va mazmunli talqinlarni ifodalovchi "mini-c" darajasini ajratib ko'rsatadi ^[4]. Mazkur yondashuv boshlang'ich ta'lim uchun muhim: o'quvchining ijodiy natijasini kattalar ijodkorligining mezonlari bilan baholash o'rniga, uning o'rganish jarayonida hosil qilgan yangi mazmuniga e'tibor qaratish imkonini beradi. Shu asosda 4-sinf o'quvchisining matndagi voqeani yangi nuqtayi nazardan tushuntirishi yoki avvalgi fikrini qayta ko'rib chiqishi ijodiy rivojlanishning ahamiyatli ko'rinishi sifatida talqin qilinishi mumkin.

OECDning PISA 2022 konsepsiyasida ijodiy fikrlash turli g'oyalarni yaratish, ijodiy g'oyalarni ishlab chiqish hamda g'oyalarni baholash va takomillashtirish jarayonlari orqali tavsiflanadi ^[5]. Ushbu tasnif ijodiy fikrlash tarkibida divergent va konvergent jarayonlarning birligini ko'rsatadi. Bir vaziyatga turli yechimlar taklif qilish fikrlash imkoniyatlarini kengaytirsa, ularni tekshirish va yaxshilash g'oyalarning sifatini oshirishga xizmat qiladi. PISA 15 yoshli o'quvchilarga mo'ljallanganligi sababli uning topshiriqlari va baholash me'yorlarini 4-sinfga bevosita ko'chirish asosli emas. Biroq mazkur jarayonlardan yoshga mos metodik modelni loyihalashda konseptual asos sifatida foydalanish mumkin.

Ijodiy fikrlashning rivojlanishi ta'lim muhiti bilan ham bog'liq. D. Davies va hammualliflarning ijodiy ta'lim muhitiga bag'ishlangan tizimli sharhida o'quvchi mustaqilligi, vaqt va makondan moslashuvchan foydalanish, hurmatga asoslangan munosabatlar hamda hamkorlik kabi omillar muhokama qilingan ^[6]. Bu xulosalar o'qish darsida ijodiy natija faqat topshiriqning murakkabligi bilan belgilanmasligini ko'rsatadi. O'quvchining fikrini ifodalash imkoniyati, uni tinglash madaniyati va o'qituvchining javobga munosabati ham hisobga olinishi zarur.

Dialogik ta'limga oid tadqiqotlar fikrni tushuntirish va muhokama qilishning o'quv jarayonidagi ahamiyatini yoritadi. Education Endowment Foundation tomonidan e'lon qilingan dialogik ta'lim sinovi ingliz ta'lim tizimining Year 5 bosqichida amalga oshirilgan va o'quv natijalarida ijobiy ta'sirlar qayd etilgan ^[7]. Mazkur dalilni O'zbekistonning 4-sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlash samaradorligi bevosita isbotlangan deb talqin qilish mumkin emas. Shunga qaramay, u mazmunli o'quv muloqotini pedagogik model tarkibiga kiritish uchun tegishli empirik asos beradi.

Manbalarni qiyoslash o'qish savodxonligi va ijodiy fikrlashning o'zaro bog'liqligini uch yo'nalishda ko'rish imkonini beradi: matn yangi g'oyalar uchun mazmuniy asos yaratadi; ochiq topshiriqlar muqobil fikrlashni faollashtiradi; muhokama va qayta ishlash g'oyaning asoslanganligini kuchaytiradi. Ushbu maqolada aynan shu bog'liqlik 4-sinf o'qish darslariga mos pedagogik shart-sharoitlar tizimi sifatida modellashtiriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda maqsadli tanlangan ilmiy va metodik manbalarni qiyosiy o'rganish, tushunchaviy tahlil, nazariy sintez hamda pedagogik modellashirish usullaridan foydalanildi. Tahlil korpusini foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatida keltirilgan yetti manba tashkil etdi. Manbalar boshlang'ich ta'lim metodikasi, o'qish savodxonligi, ijodiy fikrlashning konseptual tavsifi, ijodiy ta'lim muhiti va dialogik o'qitish bilan bevosita bog'liqligi asosida tanlandi. Mazkur ish to'liq tizimli adabiyotlar sharhi sifatida taqdim etilmaydi.

Tushunchaviy tahlil asosida ijodiy fikrlash qobiliyati o'quvchining matn yoki undagi muammo yuzasidan mazmunan farqlanuvchi g'oyalar ishlab chiqishi, noodatiy va vazifaga mos yechim taklif qilishi, o'z fikrini dalillashi hamda uni qayta ko'rib chiqib takomillashtirishi imkoniyati sifatida operatsionallashtirildi. Ushbu ta'rif ijodiy fikrlashni faqat fantaziya yoki javoblar soni bilan cheklamasdan, uning sifat va refleksiya bilan bog'liq jihatlarni ham qamrab oladi.

Pedagogik modellashirishda har bir shart-sharoit uchun uch jihat ajratildi: uni amalga oshiruvchi o'qituvchi harakati, o'quvchida faollashishi kutiladigan fikrlash jarayoni va kuzatiladigan faoliyat belgisi. Masalan, ochiq savol berish o'qituvchi harakati bo'lsa, turli talqinlarni izlash fikrlash jarayonini, mazmunan farqlanuvchi javoblar esa uning kuzatiladigan belgisini tashkil etadi. Bunday bog'lash tavsiyalarni amaliy tekshirish imkoniyatini oshiradi.

Tadqiqot doirasida sinf kuzatuvi, so'rovnoma yoki pedagogik tajriba o'tkazilmagan. Shu sababli maqoladagi natijalar manbalar tahlilidan kelib chiqqan nazariy xulosalar va muallif tomonidan taklif etilgan metodik yechimlardan iborat. Ular eksperimental tasdiqlangan samaradorlik ko'rsatkichlari sifatida talqin qilinmaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy tahlil asosida ijodiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarning o'zaro bog'langan tizimi taklif etiladi. Uning mazmunini matnning didaktik imkoniyatlari, ochiq topshiriqlar izchilligi, dialogik hamkorlik, tabaqalashtirilgan yordam, psixologik xavfsizlik va shakllantiruvchi baholash tashkil etadi.

Ushbu shartlar alohida usullar sifatida emas, o'quvchining mustaqil mazmun yaratish faoliyatini ta'minlovchi yaxlit tizim sifatida qaraladi.

Mazmuniy shart-sharoit matnlarni maqsadli tanlash orqali yuzaga keladi. Ijodiy fikrlashga yo'naltirilgan matn o'quvchiga tushunarli bo'lishi bilan birga, voqealar, sabablar yoki qarorlar ustida mulohaza yuritish imkoniyatini ham yaratishi lozim. Badiiy matnda qahramonning tanlovi, uning niyati va oqibatlar o'rtasidagi munosabat muqobil yechimlar uchun asos bo'lishi mumkin. Axborot matnida esa muayyan hodisani tushuntirish, ikki taklifni solishtirish yoki olingan ma'lumot asosida amaliy yechim ishlab chiqish imkoniyatlari mavjud.

Matn tanlashda murakkablikni faqat hajm bilan belgilash yetarli emas. Notanish so'zlar, yashirin sababiy aloqalar, voqealar soni va topshiriqning talab darajasi birgalikda hisobga olinishi kerak. Mazmunni anglashga haddan tashqari ko'p kuch sarflayotgan o'quvchi uchun ijodiy qayta ishlashga zarur imkoniyat qisqarishi mumkin. Shuning uchun lug'at ustida ishlash va asosiy mazmunni aniqlashtirish ijodiy topshiriqqa tayyorgarlikning tarkibiy qismi bo'lishi zarur.

Metodik shart-sharoit ochiq topshiriqlarni izchil tashkil etish bilan bog'liq. Ochiq topshiriq bir nechta asoslangan javobga imkon beradi, shu bilan birga o'quvchiga aniq maqsad va mazmuniy chegarani taqdim etadi. "Hikoyani davom ettiring" topshirig'ini "Qahramonning asosiy maqsadini saqlagan holda, voqeani ikki xil yo'nalishda davom ettiring" shaklida aniqlashtirish mumkin. Bunda o'quvchi yangi g'oya yaratadi va uning dastlabki matn bilan bog'liqligini hisobga oladi.

Ijodiy topshiriqlarning izchilligi matnni tushunish, muqobil g'oyalar yaratish, variantlarni solishtirish, tanlangan g'oyani dalillash va uni takomillashtirish jarayonlarini bog'lashi kerak. Mazkur jarayonlar qat'iy bir yo'nalishda kechmaydi: muhokama davomida o'quvchi matnga qaytishi, dastlabki taxminini o'zgartirishi yoki yangi variant yaratishi mumkin. Shu bois dars modeli takroriy o'qish va fikrni qayta ishlashga imkon beradigan tarzda tashkil etiladi.

Hamkorlikni tashkil etishda individual fikrlash uchun vaqt ajratish muhim metodik yechimdir. O'quvchi avval mustaqil ravishda g'oya ishlab chiqib, keyin uni juftlikda muhokama qilsa, guruhdagi dastlabki fikrni shunchaki takrorlash ehtimoli kamayishi mumkin. Guruh muhokamasidan so'ng individual javobni qayta ishlash esa o'quvchining umumiy muloqotdan qanday foydalanganini aniqlashga imkon beradi. Ushbu ketma-ketlik taklif etilayotgan modelning amaliy elementi bo'lib, uning ta'siri alohida empirik tekshiruvni talab qiladi.

Tabaqalashtirilgan yordam o'quvchilarning bir xil ijodiy maqsadga turli tayanchlar orqali erishishini nazarda tutadi. Matnni tushunishda qiyalayotgan o'quvchiga voqealar ketma-ketligi, tayanch so'zlar yoki sabab-oqibatni aniqlashga yordam beruvchi savollar taqdim etilishi mumkin. Tayyorligi yuqoriroq o'quvchidan qarama-qarshi nuqtayi nazarni ishlab chiqish yoki taklif etilgan yechimning zaif tomonlarini aniqlash so'raladi. Yordamning vazifasi o'quvchi o'rniga javob yaratish emas, uning mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlashdir.

Fikrni ifodalash shakllarini moslashtirish ham tabaqalashtirishning muhim jihatidir. O'quvchi g'oyasini dastlab og'zaki, qisqa yozuv yoki chizma orqali ifodalashi, keyin uni izchil matnga aylantirishi mumkin. Bunda fikr mazmuni bilan yozuvning texnik sifati alohida kuzatiladi. Imlo yoki husnixatdagi qiyinchilik sabab mazmunan asoslangan g'oyaning e'tibordan chetda qolishiga yo'l qo'ymaslik, ayni paytda yozma nutqni rivojlantirish ustida izchil ishlash zarur.

Psixologik xavfsiz muhit o'quvchining hali mukammal shakllanmagan fikrini ham ayta olishiga imkon yaratadi. Bunday muhitda javoblar dalillarga ko'ra muhokama qilinadi, o'quvchining shaxsiy qadriga tegadigan munosabatga yo'l qo'yilmaydi. O'qituvchi noodatiy javobni darhol rad etish o'rniga, uning qanday paydo bo'lganini va matn bilan qanday bog'langanini aniqlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, barcha javoblarni bir xil darajada to'g'ri deb qabul qilish zarur emas: mazmuniy xato va mantiqiy uzilishlar hurmatli muloqot orqali ko'rsatiladi.

O'qish darsida talqin bilan ijodiy o'zgartirish o'rtasidagi farq ham tushuntirilishi lozim. Talqin qilishda o'quvchi mavjud matndagi dalillarga tayanib ma'noni ochadi. Ijodiy o'zgartirishda esa topshiriq talabiga ko'ra yangi voqea, nuqtayi nazar yoki yechim yaratadi. Masalan, "Qahramon nima sababdan shunday qaror qildi?" savoli bilan "Qahramon boshqa qaror qilganida voqea qanday davom etishi mumkin edi?" savoli turli fikrlash vazifalarini talab qiladi. Ularni farqlash matnni tushunish va tasavvur asosida yangi mazmun yaratishni bir-biriga chalkashtirmaslikka yordam beradi.

Shakllantiruvchi baholash ijodiy faoliyatning faqat yakuniy mahsulotini emas, fikrning rivojlanishini ham hisobga oladi. Ushbu maqolada baholash uchun g'oyalar xilma-xilligi, moslashuvchanlik, originallik, mazmuniy muvofiqlik, dalillash va takomillashtirish mezonlari taklif etiladi. G'oyalar xilma-xilligi mazmunan farqlanuvchi variantlar mavjudligi orqali, moslashuvchanlik esa boshqa nuqtayi nazarga o'tish yoki yechim yo'lini o'zgartirish orqali kuzatiladi. Originallik o'quvchining noodatiy yondashuvini, mazmuniy muvofiqlik esa uning matn va topshiriq talablariga mosligini bildiradi. Dalillash fikrning tayanchlarini tushuntirishda, takomillashtirish esa dastlabki g'oyaga mazmunli o'zgartirish kiritishda namoyon bo'ladi.

Mazkur mezonlarni kuzatish uchun dastlabki uch pog'onali tavsiflardan foydalanish mumkin: belgi hali mustaqil namoyon bo'lmagan; yordam bilan namoyon bo'lgan; mustaqil va mazmunan asoslangan holda

namoyon bo'lgan. Ushbu tavsiflar tayyor standartlashtirilgan diagnostika vositasi hisoblanmaydi. Ulardan tadqiqotda foydalanishdan oldin ekspert bahosi, sinov qo'llanishi va baholovchilar o'rtasidagi muvofiqlikni tekshirish talab etiladi. O'quvchining bir topshiriqdagi natijasi uning umumiy ijodiy qobiliyati haqida yakuniy xulosa chiqarish uchun yetarli emas.

Modelning amaliy qo'llanishini muallif tomonidan tuzilgan shartli vaziyat orqali ko'rsatish mumkin. Hikoyada sinf o'quvchilari maktab hovlisidagi ko'chatlarni parvarish qilish vazifasini bo'lishadi, biroq vazifalar noaniq taqsimlangani sabab ayrim ko'chatlar sug'orilmay qoladi. Dastlab o'quvchilar muammoning sabablarini matndan aniqlaydi. Keyin ular muammoni hal qilishning mazmunan farqlanuvchi yo'llarini taklif qiladi: navbatchilik jadvali tuzish, har bir guruhga alohida hudud ajratish yoki umumiy tekshiruv tartibini ishlab chiqish. Muhokamada har bir yechimning qulayligi va cheklovi ko'rib chiqiladi. So'ng o'quvchi o'z variantini takomillashtirib, dastlabki fikriga qanday o'zgartirish kiritganini izohlaydi. Ushbu misol metodik modelni tushuntirish uchun berilgan bo'lib, tajriba natijasini ifodalamaydi.

Taklif etilayotgan yondashuvda o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi barcha shart-sharoitlarni birlashtiruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi matnning ijodiy imkoniyatlarini ko'ra olishi, turli javoblarni mazmunij jihatdan tahlil qilishi va yordamni o'quvchining ehtiyojiga moslashtirishi kerak. Tayyor namunani juda erta ko'rsatish javoblarni bir yo'nalishga olib kelishi mumkin. Shu sababli zarur tayanchni berish bilan mustaqil izlanish uchun imkoniyat qoldirish o'rtasidagi muvozanat metodik jihatdan muhimdir.

Nazariy modelning samaradorligini keyingi tadqiqotda tekshirish uchun boshlang'ich va yakuniy baholash, qiyoslanadigan sinflar, mazmunan teng topshiriqlar hamda bir nechta baholovchi ishtirokini ko'zda tutish mumkin. Bunda o'qish tezligi, matnni tushunish va ijodiy fikrlash ko'rsatkichlarini ajratib baholash zarur. Natijalarning o'zgarishi matnni yaxshiroq anglash, lug'at boyligining ortishi yoki ijodiy fikrlashdagi silljish bilan qay darajada bog'liqligini aniqlashtirish tadqiqotning ishonchliligini oshiradi. O'quvchilarning individual ishlari va darsdagi muloqot tahlili miqdoriy baholarni mazmunij jihatdan to'ldirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

4-sinf o'qish savodxonligi darslarida ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish matnni anglash, muqobil g'oyalar yaratish, ularni asoslash va qayta takomillashtirishning o'zaro bog'liqligini ta'minlash orqali tashkil etilishi mumkin. Ijodiy fikrlashning pedagogik mazmuni g'oyalarning xilma-xilligi bilan birga, ularning originalligi, vazifaga muvofiqligi va mazmunij rivojlantirilishini ham qamrab oladi.

Nazariy tahlil asosida mazmunan boy va yoshga mos matnlarni tanlash, ochiq topshiriqlarni izchil qo'llash, dialogik hamkorlikni tashkil etish, tabaqalashtirilgan yordam ko'rsatish, psixologik xavfsiz muhit yaratish hamda shakllantiruvchi baholashni amalga oshirish bir-birini to'ldiruvchi pedagogik shart-sharoitlar sifatida belgilandi. Ularning uyg'unligi o'quvchining o'qilgan mazmun yuzasidan mustaqil fikr ishlab chiqishi va uni rivojlantirishiga yo'naltiriladi.

Maqolaning nazariy natijasi ijodiy fikrlashga oid konseptual yondashuvlarni 4-sinf o'qish faoliyati bilan bog'lovchi metodik model va kuzatiladigan mezonlar tizimining taklif etilishidir. Uning amaliy ahamiyati o'qituvchiga ijodiy topshiriqni loyihalash, o'quvchi faoliyatini kuzatish va rivojlantiruvchi qayta aloqa berish uchun yo'nalish taqdim etishida namoyon bo'ladi. Tadqiqotning chegarasi uning nazariy xarakteri va manbalar korpusining maqsadli tanlanganligidan kelib chiqadi. Taklif etilgan shart-sharoitlarning samaradorligi, baholash mezonlarining ishonchliligi va modelning turli sinflarga tatbiq etilishi keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Noshir, 2009. 352 b.
2. Sabatini J., Kennedy A., Wry E., von Davier M. PIRLS 2026 Reading Assessment Framework. In: PIRLS 2026 Assessment Frameworks. Chapter 1. TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College; IEA..
3. Runco M. A., Jaeger G. J. The Standard Definition of Creativity. Creativity Research Journal. 2012. Vol. 24, No. 1. P. 92–96.
4. Kaufman J. C., Beghetto R. A. Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity. Review of General Psychology. 2009. Vol. 13, No. 1. P. 1-12.
5. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. Paris: OECD Publishing, 2023. Chapter 4: PISA 2022 Creative Thinking Framework.
6. Davies D., Jindal-Snape D., Collier C., Digby R., Hay P., Howe A. Creative Learning Environments in Education-A Systematic Literature Review. Thinking Skills and Creativity. 2013. Vol. 8. P. 80-91.
7. Education Endowment Foundation. Dialogic Teaching: Evaluation Report and Executive Summary. 2017.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.